

**ASPECTE CONCEPTUALE CU REFERIRE LA COMPETENȚELE ARTISTICE
ALE CADRELOR DIDACTICE INTERCALIZATE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR
DIN PERSPECTIVE DIFERITE**

Iulia POSTOLACHI, *asistent universitar,
Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău*

Abstract: *In this article I will reveal different approaches to the artistic skills intertused in primary education from different perspectives. They assume: the ability to know the students and to take into account their age and individual peculiarities in the design and realization of instructive-educational activities; the ability to design and realize optimal instructive-educational activities (clarification of didactic objectives, proper selection of forms, methods and assessment tools etc.); the competence to manifest psycho-pedagogical, creative-innovative conduct by practicing modern teaching strategies.*

Keywords: *artistic skills, skills, teachers, primary education, capacities.*

Documentele Comisiei Europene sintetizează stadiul actual al problematicii generale a competențelor, într-o viziune integratoare și pe o bază negociată. Preocupări referitoare la „competențe” ca sistem de referință și finalități sunt anterioare acestora. Termenul are origini în psihologie și psiholingvistică [N.Chomsky], fiind aplicat apoi calificărilor profesionale (îndeosebi în Regatul Unit). Construirea diferitor competențe (și capacități) este abordată în pedagogie de J. Piaget și L. D’Hainaut. J. Piaget (1998) pune în legătură formarea unei competențe în raport cu o schemă de acțiune.

Ph. Perrenoud (1998) consideră competența ca o potențialitate genetică a spiritului uman, capacitatea de a acționa eficace într-o anumită situație, acoperind domeniul cunoștințelor „procedurale” (în sens de „savoir - faire”), prin opoziție (și complementaritate) cu domeniul cunoștințelor „propriu-zise” („factice”). Utilizarea competențelor (ca ținte ale instruirii) este foarte generoasă, dar implică transformări radicale în programe, didactică, evaluare, provocând rezistența tuturor celor interesați în păstrarea unei practice tradiționale, minimaliste. B. Rey (1996) dezvoltă problematica abordării competențelor prin sublinierea caracterului dezirabil, predominant transdisciplinar al acestora, a raportului strâns între competențe și conținuturi.

V. Gh. Cojocaru [7, p. 30-31] în 2016 de asemenea vine cu conceptul de *competență profesională/didactică*. Abordarea conceptului de competență în zona profesională devine vocațională și educabilă. În domeniul învățământului noțiunea de competență a fost preluată din alte domenii: lingvistică, psihologie, economie.

Competența didactică este o structură complexă, organizându-se la intersecția verbelor a *ști, a ști să faci, a ști să fii, a ști să devii* pe parcursul carierei didactice.

Astfel, Ioan Jinga consideră competența profesională a cadrelor didactice drept un ansamblu de capacități cognitive, afective, motivaționale și manageriale care interacționează cu trăsăturile de personalitate ale cadrului didactic, conferindu-i acestuia calitățile necesare efectuării unei prestații didactice care să asigure îndeplinirea obiectivelor proiectate de către mare majoritate a elevilor, iar performanțele obținute să se situeze aproape de nivelul maxim al potențialului intelectual al fiecăruia.

Autorul ne expune în continuare următoarele *competențe profesionale* ale cadrelor didactice:

Competența psihopedagogică, care este rezultanta următoarelor capacități:

- Capacitatea de a cunoaște elevii și de a lua în considerație particularitățile lor de vârstă și individuale la proiectarea și realizarea activităților instructive-educative;
- Capacitatea de a proiecta și a realiza optim activități instructive-educative (precizarea obiectivelor didactice, selecționarea corespunzătoare a formelor, a metodelor și a instrumentelor de evaluare etc.);

Competența socială și managerială a celor care-și desfășoară activitatea în învățământ se compune din următoarele capacități:

- Capacitatea de a organiza elevii în raport cu sarcinile instruirii și de a restabili responsabilități în grup;
- Capacitatea de a stabili relații de cooperare, un climat adecvat în grupul de elevi și de a soluționa conflictele;
- Capacitatea de a-și asuma răspunderea;
- Capacitatea de a orienta, organiza și coordona, îndruma și motiva, de a lua decizii în funcție de situație. [Ibidem, p. 34-35]

Competențele didactice sunt cele ce țin de rolul pedagogului în activitățile din sala de clasă, au legătură directă cu meseria de predare – cu cunoștințele și aptitudinile profesionale mobilizate pentru acțiune. Competențele cadrelor didactice implică o viziune sistemică mai largă asupra profesionalismului pedagogului și reflectă rolurile multiple ale pedagogului pe mai multe niveluri: individ, școală, comunitate locală, rețele profesionale. Descrierile celor două seturi de competențe se su-

prapun și interferează, așa precum se întâmplă de multe ori în teorie și practică, deoarece acestea țin de viețile profesionale și de experiențele cadrelor didactice. Deși aptitudinile de a fi pedagog sunt fundamentale pentru ambele tipuri de competențe, ele par să joace un rol decisiv pentru competențele pedagogilor, deoarece țin de atitudinile de dezvoltare profesională continuă, de inovare și de colaborare. Recent, a fost adoptată în consens academic internațional definiția de competențe – cerințe de bază pentru predare, regăsite în cunoștințe, măiestrie (deprinderi/priceperi) și înclinații [5]. O astfel de definiție se axează pe potențialul de dezvoltare continuă și realizări, asociat cu perspectiva de învățare pe tot parcursul vieții pentru fiecare dintre cele trei domenii menționate.

În 2006, Parlamentul European și Consiliul UE au adoptat o *Recomandare* cu privire la stabilirea de *competențe cheie* pentru învățarea permanentă. Competențele reprezintă un pachet transversal și multifuncțional de cunoștințe, deprinderi (abilități) și atitudine de care au nevoie toți indivizii. [6, p. 23].

În 2008 E. M. Pașca [12, p.18] a urmărit formarea competențelor artistice a cadrelor didactice în formare, cum ar fi:

- Competența de a proiecta și organiza activități instructive-educative, valorificând procesualitatea *predare-învățare-evaluare*;
- Competența de a forma abilități anticipative asupra nevoilor elevilor în alegerea câmpurilor de învățare, curricular și extracurricular;
- Competența de a manifesta conduită psihopedagogică, creativ-inovativă prin exersarea unor strategii didactice moderne.

Redăm mai jos o sinteză comparativă a unor opțiuni referitoare la competențe, în raport cu cele ale UE:

1. Competența matematică;
2. Competența de cunoaștere și interacțiune cu lumea fizică;
3. Competența digitală (TSI – Tehnologia Societății informației);
4. Competența socială și competența civică;
5. Competența culturală și artistică [1].

Din aceste competențe didactice derivă competențele artistice ale cadrelor didactice din învățământul primar cercetate de mai mulți autori: de M. Andreescu [2], A. Ionescu [13], I. Jinga și E. Istrate [14]:

- Competența de a-și asuma anumite roluri, de contopire, cerute de situație;
- Competența de creare în coordonatele unei limite temporale, informaționale, a obiectivelor, nivelului de educare a elevilor etc.;
- Competența de regizor;
- Competențe de comunicare verbală, non-verbală (pantomimă, gest, mimică etc.);
- Competența de comunicare paraverbală (ritm, tempou, ton, accent, articulare, metodică vorbirii etc.).

O altă abordare a competențelor artistice a cadrelor didactice a fost identificată de N.Stanciu și R. Stanciu [16] în următoarea componență:

- A dirija vocea și tehnica vorbirii, mimica și pantomimica, gestul și mișcările, cultura comunicării;
- A improviza, regiza o lecție, fiindcă lecția însuși este un spectacol;
- A modela discursul în funcție de răspunsurile elevilor;
- A provoca emoții, sentimente, cunoștințe.

R. Dumbraveanu, V. Pâslaru, V. Cabac [8, p. 18] ne oferă un set de recomandări, referitor la competențele didactice, ce sunt expuse de diferite documente concordate în contextul național. Aceste documente:

- explică care este semnificația competențelor cadrelor didactice;
- explică de ce competențele pedagogilor sunt importante pentru îmbunătățirea performanțelor elevilor;
- explică legăturile dintre competențe și standarde;
- prezintă exemple de abordări de politici cu privire la competențele pedagogilor, utilizate în prezent în UE;
- explică cum pot fi elaborate și implementate competențele pedagogilor;
- arată modul prin care sistemele pot încuraja pedagogii să-și dezvolte în mod continuu competențele lor;
- discută modalități de evaluare a dezvoltării competențelor pedagogilor;

- discută oportunitățile de învățare pentru pedagogi;
- definește factorii-cheie care stau la baza unor politici de succes;
- oferă referințe de fond și exemple de politici.

Următoarele concluzii decurg din cercetare [10] și servesc ca repere în definirea și formularea competențelor pedagogilor:

- Pedagogii trebuie să posede cunoștințe profunde în domeniul disciplinelor pe care le predau și în modul de predare, pentru a le practica eficient în diverse medii multiculturale, inclusiv în cele de învățare;
- Predarea trebuie să fie atât eficientă (pentru motivarea învățării), cât și adecvată (din punct de vedere moral și rațional);
- Predarea este caracterizată de incertitudine, de aceea cadrele didactice necesită experiență de adaptare: abilitate de a adapta planurile și practicile lor pentru a satisface nevoile de învățare ale elevilor;
- Indiferent de nivelul lor de competențe, eficiența și acțiunile pedagogilor depind de oportunitățile sociale, culturale, instituționale, precum și de constrângerile impuse de mediul profesional;
- Procesul de predare implică medierea cu factorii de decizie cu privire la conținuturi și metode, practici și opțiuni în clasă;
- Există o recunoaștere tot mai mare a importanței cunoștințelor noi cu privire la predare, generate de înșiși pedagogii din școli, considerate comunități de practică și de cercetare.

În șirul de competențe didactice se regăsește una din competențele artistice, pe care trebuie să o posede cadrul didactic din învățământul primar - măiestria pedagogică. Ea se referă la următoarele:

- planificarea, gestionarea și coordonarea predării;
- utilizarea de materiale și tehnologii didactice;
- managementul elevilor și al grupurilor;
- monitorizarea și evaluarea învățării;
- colaborarea cu colegii, părinții și cu serviciile sociale [9, p. 21-24].

O altă viziune a competențelor artistice a fost expusă de către savanții V. Pâslaru, V. Cabac, R. Dumbraveanu [9, p. 22] în anul 2014, unde ca *drum didactic* este:

- pedagogul ca un expert ce deține cunoștințe;
- pedagogul ca un expert competent;
- pedagogul ca un actor în sala de clasă;
- pedagogul ca un agent social;
- pedagogul ca un învățăcel pe tot parcursul vieții.

Un cadru larg de referință, ce include aceste caracteristici poate fi un instrument util pentru analiză și dialog, în conformitate cu o abordare sistemică de dezvoltare profesională a pedagogului, în tensiunile existente dintre persoană și instituție, dintre produs și proces, și dintre ceea ce este dorință sau posibilitate.

În acest context, principalele caracteristici ale experienței cadrelor didactice sau a profesionalismului, în conformitate cu literatura de specialitate [4], se referă la:

- rutinizare sau stabilirea unor reguli de activitate - de exemplu, dezvoltarea de modele de acțiune și de predare;
- experiență specifică disciplinei și domeniului în recunoașterea de modele în complexitatea activităților din clasa de elevi;
- sensibilitate la cerințele sociale și la dinamica clasei;
- înțelegerea problemelor;
- flexibilitate și improvizație;
- examinarea critică a practicii profesionale proprii.

Două condiții de bază trebuie respectate, în calitate de obiective fundamentale minime pentru pregătirea unor pedagogi de calitate:

- capacitatea de evaluare sistematică a cunoștințelor profesionale și a practicilor proprii în baza unui set de criterii, care provin din practică, teorie și cercetare;
- atitudini critice și receptive la inovare și perfecționare profesională.

În *concluzie*, studiul privind învățarea și dezvoltarea cadrelor didactice par să arate că preocupările profesorilor urmează modele curente de dezvoltare, dar sunt în mare parte legate de convingeri și atitudini adânc înrădăcinate, precum și de dinamica contextului socio-cultural. Influențele socio-culturale sunt legate de contextele și condițiile de acumulare și utilizare a cunoștințelor profesionale, care includ aspecte legate de disciplina de predat și de specificul studenților. Accentul este astfel deplasat de la schimbări, dezvoltări individuale și progrese în pregătirea cadrelor didactice spre interacțiunea dintre profesori și diferite contexte de învățare, precum și spre conștientizarea semnificației acestora din urmă în promovarea sau împiedicarea dezvoltării profesionale.

Tendențele generale de dezvoltare a gândirii pedagogilor, conform studiilor, indică interesul cadrelor didactice de a merge înainte - de la preocupări centrate pe persoana proprie de supraviețuire în sala de clasă spre strategii de învățare a elevilor.

Bibliografie:

1. ARDELEAN, A., MÂNDRUȚ, O. *Didactia formării competențelor. Cercetare – Dezvoltare – Inovare – Formare*. Arad: Ed. „Vasile Goldiș” University Press ARAD, 2012.
2. ANDREESCU, M. *Ghidul profesorului debutant*, Inspectoratul Școlar Județean, Iași: Ed. Spiru Haret, 2014.
3. BRASLAVSKY, C. *Tendances mondiale et développement des curricula*, Bruxelles: AFEC, 2001.
4. CAENA, F. *European Commission (2011b). Literature review: Quality in teachers' continuing professional development*, Brussels: June, 2011.
5. CABAC, V. Noțiunea de competență în cursul universitar “Didactica informaticii” (I). In: *Artă și educație artistică*. Revista de cultură, știință și practică educațională, 2007, nr. 2(5), ISBN 1857-0445.
6. COJOCARU, V.Gh. *Competență-performanță-calitate. Concepte și aplicații în educație*, Chișinău: Ed. UPS „Ion Creangă”, 2016. 23 p. ISBN 978-9975-46-281-5.
7. COJOCARU, V. Gh. *Competență-performanță-calitate. Concepte și aplicații în educație*, Chișinău: Ed. UPS „Ion Creangă”, 2016. 30, 31 p. ISBN 978-9975-46-281-5.
8. DUMBRAVEANU, R., PÂSLARU V., CABAC V. *Competențe ale pedagogilor: Interpretări*, Chișinău: 2014. 18 p. ISBN 978-9975-9810-5-7.
9. DUMBRAVEANU, Roza, PÂSLARU Vlad, CABAC Valeriu. *Competențe ale pedagogilor: Interpretări*, Chișinău: 2014. 21-24p. ISBN 978-9975-9810-5-7.
10. LANDSHEERE, de V., LANDSHEERE, de G. *Definirea obiectivelor educației*, București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1979.
11. MILED, M. Un cadre conceptuel pour l'élaboration d'un curriculum selon l'approche par les compétences. In: *La refonte de la pédagogie en Algérie – Défis et enjeux d'une société en mutation*. Alger: UNESCO-ONPS, 2005.
12. PAȘCA, E. *Dimensiuni ale educației artistice. Mozaic educațional*, vol.II, Iași: Ed. Artes, 2008, 18p. ISBN 978-973-8263-19-2.
13. IONESCU, A. Competențe didactice ale profesorului eficient. Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/98101194/Competen%C5%A3ele-didactice-ale-profesorului-eficient> (vizitat 03.01.2018).
14. JINGA, I., ISTRATE, E., coord., *Manual de Pedagogie*. Manual destinat studenților de la DPPD din cadrul MAN, București: Ed. ALL Educational S.A., 1998.
15. JONNAERT, Ph., BARRETTE, J., MASCIOTRA, D., YAYA, M. *Revisiting the Concept of Competence as an Organizing Principle for Programs of Study: From Competence to Competent Action*. [online] [citat 16.08.2012]. Disponibil: http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/COPs/Pages_documents/Competencies/ORE_English.pdf
16. STANCIU, N., STANCIU, R. *Reflecții metodice și psihopedagogice*, Buzău: Ed. CCD „I.Gh. Dumitrascu”, 2005.